

شیعه را با مظاهر بیرونی آن به شیعه‌شناسان غربی معرفی کرده‌ایم

در آرای شیعه‌شناسان غربی، اغلب به مظاهر بیرونی و تظاهرات مذهب تشیع پرداخته شده و به ندرت به مباحث کلامی و به ویژه وجه عقلانی این مذهب در نظریه‌هایی چون عدل و امامت توجه شده و یکی از دلایل این امر آن است که ما خود متأسفانه صورتی بدون محتوا و پوسته‌ای بدون هسته از شیعه معرفی کرده‌ایم.

در آرای شیعه‌شناسان غربی، اغلب به مظاهر بیرونی و تظاهرات مذهب تشیع پرداخته شده و به ندرت به مباحث کلامی و به ویژه وجه عقلانی این مذهب در نظریه‌هایی چون عدل و امامت توجه شده و یکی از دلایل این امر آن است که ما خود متأسفانه صورتی بدون محتوا و پوسته‌ای بدون هسته از شیعه معرفی کرده‌ایم.

مریم صانع‌پور، عضو شورای علمی گروه غرب‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا)، درباره سیر شیعه‌شناسی در غرب گفت: مواجهه غربیان با تشیع را می‌توان در سه نسل دایرةالمعارف تقسیم‌بندی کرد؛ نسل اول و دوم دیدگاه‌های سوپژکتیوی داشتند که از منظر خود به دیگران می‌نگریستند و با عینک غربی و معیارهای دوران مدرن به ارزیابی بررسی تفکرات دیگر می‌پرداختند و معیارهای خود را اصل و تمام دنیا را متعلق شناسایی خود می‌دانستند.

وی با اشاره به این‌که اسلام‌شناسی و خصوصاً شیعه‌شناسی در دنیای غرب سابقه چندان زیادی ندارد، اضافه کرد: از زمانی که مستشرقان غربی متعلق به نسل دوم دایرةالمعارف تحقیقات خود را در زمینه شناخت تشیع آغاز کردند، با استناد به منابع اهل سنت، اطلاعاتی از شیعه به دست آوردند که طبعاً آن اطلاعات، اطلاعات صحیحی نبود.

این محقق و پژوهشگر تصریح کرد: امروزه نسل سوم دایرةالمعارف شیعه‌شناسی، با نگاهی پسامدرن، برای شناخت هر دین و مذهبی به یکی از معتقدان آن آیین و مذهب رجوع می‌کنند و چون اطلاعات خود را از آن طریق به دست می‌آورند، می‌توان گفت که اطلاعات صحیح‌تری نسبت به گذشته از آن مذهب به دست می‌آورند؛ در این رویکرد با نگاهی پدیدارشناسانه به ادیان و مذاهب دیگر نگریسته می‌شود.

عضو شورای علمی گروه غرب‌شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی افزود: در این رویکرد جدید پدیدارشناسانه، ناگزیر نگاه‌های متعصبانه و مغرضانه کنار گذاشته می‌شود و با واقع‌بینی بیشتری به آیین‌های دیگر نگریسته می‌شود و نگاه کسانی چون هانری کربن به تشیع، از نمونه‌های چنین رویکردی است که البته همین نگاه‌ها را نیز باید مورد نقد و بررسی قرار داد.

در آرای شیعه‌شناسان غربی تحت تأثیر منابع اهل سنت و نیز کم‌کاری ما شیعیان در زمینه‌های اعتقادی تشیع، اغلب به مظاهر بیرونی و تظاهرات مذهب تشیع پرداخته شده و به ندرت به مباحث کلامی و به‌ویژه وجه عقلانی این مذهب در نظریه‌هایی چون عدل و امامت توجه شده است.

وی اظهار کرد: همچنین از میان شیعه‌شناسان غربی نسل سوم دایرةالمعارف می‌توان از ویلفرد مادلونگ نام برد که بسیار واقع‌بینانه معتقدات تشیع را مورد بررسی قرار داده و - برای نمونه - به اندازه‌ای منطقی و معقول و هم‌دلانه و به دور از تعصب، بحث امامت و جانشینی حضرت امیرالمؤمنین (ع) را مورد بررسی قرار داده که شاید چنین رویکردی را در آثار هیچ‌یک از متفکران متقدم و متأخر شیعی نتوان مشاهده کرد.

صانع‌پور با اشاره به طرح مصوب خود در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با عنوان «#171 بررسی و تحلیل نظریه شیعه‌شناسی غرب در مورد نگرش کلامی شیعه دوازده امامی» گفت: در این طرح بر دو اصل کلامی عدل و امامت در کلام شیعه اثنی‌عشری که شاهد مسلمی بر عقلانیت اندیشه شیعی است، تأکید خاصی کرده‌ام و در ابتدای بحث خود تعریف خلاصه‌ای از آنها ارائه داده‌ام.

این محقق و پژوهشگر ادامه داد: با اشاره به تاریخ مواجهه مسلمانان و دنیای غرب، اجمالی از تاریخ اسلام‌شناسی و شیعه‌شناسی غربیان را بیان کرده و سپس به رؤس کلی تفکر گروهی از شیعه‌شناسان متأخر پرداخته‌ام و سپس بررسی و نقد و تحلیل این نظریات پرداخته‌ام.

وی بیان کرد: در پایان این تحقیق این مطلب را مورد بحث قرار داده‌ام که آیا ما درباره مذهب خود درست عمل کرده‌ایم که حتی در این دوره پسامدرن و نسل سوم دایرةالمعارف نیز نگاه بسیاری از شیعه‌شناسان غربی نسبت به تشیع اثنی‌عشری منطبق با واقع نیست؟ آیا اگر غربیان با نگاه برون‌دینی خود نتوانسته‌اند اعتقادات و معارف حقیقی شیعه را دریابند، ما خود در این میان تا چه میزان

این محقق و پژوهشگر با اشاره به این که مهم ترین مسئله، زاویه دیدی است که ما با نگاه خاص خود به تشیع نخستین بار به مستشرق می دهیم، ادامه داد: اولین چیزهایی که يك شیعه شناس غربی در مواجهه نخست با تشیع مشاهده می کند، تظاهرات بیرونی این مذهب مانند زیارات، عزاداری، مداحی و ... است و همین امر باعث می شود که نوع زاویه دید يك شیعه شناس صرفاً به مظاهر بیرونی تشیع جلب شود.

عضو شورای علمی گروه غرب شناسی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی خاطرنشان کرد: در آرای شیعه شناسان غربی تحت تأثیر منابع اهل سنت و نیز کم کاری ما شیعیان در زمینه های اعتقادی تشیع، اغلب به مظاهر بیرونی و تظاهرات مذهب تشیع پرداخته شده و به ندرت به مباحث کلامی و به ویژه وجه عقلانی این مذهب در نظریه هایی چون عدل و امامت توجه شده است.

وی با اشاره به این که کسانی چون مادلونگ و تا حدی کربن، در این زمینه استثناء محسوب می شوند، ادامه داد: شیعه شناسان غربی با نگاهی پراگماتیستی به نمودهای اجتماعی تشیع توجه کرده و به بعد کلامی، عقلانی و مبنایی این نظریه نپرداخته اند. واقعیت آن است که استدلال های عقلانی در اصول اعتقادات، اولین مشخصه تشیع است و پس از آن عملکرد اخلاقی و در مراتب بعد احکام و شعائر واجب و سپس شعائر قرار دارد.

صانع پور تصریح کرد: متأسفانه ما خود به وجه عقلانی و مستدل اصول اعتقادات شیعه توجهی نکرده ایم و صورتی بدون محتوا و پوسته ای بدون هسته از شیعه معرفی کرده ایم و در شکل گیری این زاویه دید ناقص و منفی برای شیعه شناسان غربی بسیار مؤثر بوده ایم.